

Balio Sruogos „Dievų miško“ vertimai į ispanų kalbą: raiškos priemonės

Carmen Caro Dugo

Anotacija. B. Sruogos „Dievų miškas“ yra vienintelis lietuvių grožinės literatūros kūrinys du kartus išverstas į ispanų kalbą. Tai leidžia atlikti dviejų verstinių tekstų lyginamąją analizę. Šiame straipsnyje analizuojamos abiejuose vertimuose vartotos raiškos priemonės, kreipiamas didesnis dėmesys į vertėjų leksikos pasirinkimą, sinonimų vartoseną, originalo kalbos vaizdingumo išlaikymą; taip pat nagrinėjamas deminutyvų vedinių reikšmių supratimas ir jų vertimas į ispanų kalbą. Dviejų to paties kūrinio vertimų lyginimas rodo, kad pirmasis vertėjas labiau įsigilina į originalo kūrinio turinį ir autoriaus stilių, geba išvengti praradimų ir atkurti originalo kūrinio nuotaiką. Todėl pirmas tekstas laikytinas mažiau nutolusiu nuo originalo. Antrajame vertime taip pat stengiasi perteikti kūrinio turinį, tačiau gerokai mažiau dėmesio skirta kūrinio stilistinėms ypatybėms, dažniau žodžiai verčiami atskirai, neatsižvelgiant į leksinę aplinką, todėl neutralizuojamos stiliaus priemonės, nesiekama atkurti originalo vaizdingumo.

Reikšminiai žodžiai: *vertimas į ispanų kalbą, kalbos vaizdingumas, deminutyvų vertimas, stiliaus ypatybės.*

Įvadas

Lietuvių grožinės literatūros vertimų į ispanų kalbą sąrašas iki šiol yra gana trumpas: S. T. Kondroto „*Žalčio žvilgsnis*“ (*El ojo de la serpiente*, vertė P. Giralt Gorina, 1992); I. Mero „*Lygiosios trunka akimirka*“ (*Tablas por segundos*, vertė M. González, 2004); V. Jasukaitytės „*Stebuklinga patvorių žolė*“ (*La hierba de la raíz amarga*, vertė B. Ciplijauskaitė, 2002); J. Degutytės ir B. Pukelevičiūtės poezijos rinkinys (*Entre el sol y la desposesión*, vertė B. Ciplijauskaitė, 2002); N. Miliauskaitės „*Uždrausta įeiti*“ (*Prohibido entrar*, vertė B. Ciplijauskaitė, 2003); šiuolaikinės lietuvių poezijos rinkinys (*Voces en el silencio: Poesía lituana contemporánea*, vertė B. Ciplijauskaitė, 1991); V. Juknaitės, B. Vilimaitės, B. Jonuškaitės, E. Mikulėnaitės, R. Šerelytės novelių rinkinys (*El país de cristal*, vertė C. Caro, 2008).

Nors lietuvių literatūros vertimai į ispanų kalbą yra negausūs, bet B. Sruogos „*Dievų miškas*“ išverstas du kartus. Pirmą kartą 1986 m. kūrinį vertė lietuvių kilmės argentinietis J. Dijokas, antrą (2008) – A. Galvosaitė ir B. Serigós (lietuvė ir argentinietis).

Abu vertimai rodo dideles pastangas perteikti ispanakalbams jiems nežinomą kūrinį, koncentracijos stovyklos realijas. Tačiau, lyginant abu tekstus, galima pastebėti, kad vartotos raiškos priemonės labai skiriasi. Šio straipsnio autorės manymu, pirmajam vertėjui geriau pavyko atkurti B. Sruogos romano nuotaiką, perteikti meninio teksto stilių, nes jis kruopščiai rinkosi tinkamas kalbines priemones, kompensavo neišvengiamus vertimo praradimus.

Kaip teigia patyręs ispanų vertėjas ir vertimo teorijos specialistas V. García Yebra, vertimas nėra tik originalo kopija, formalių teksto struktūrų kartojimas, bet turinio ir kiek įmanoma, tikslesnis stiliaus atkūrimas. Jis tvirtina, jog

„auksinė vertimo taisyklė yra (...) tokia: reikėtų perteikti viską, kas yra originale, nerašyti nieko, ko nėra originaliame tekste, ir perteikti viską taip taisyklingai ir natūraliai, kaip leidžia kalba, į kurią verčiama“ (García, 1997, p.36, 45).

Šio straipsnio tikslas – lyginti du „*Dievų miško*“ vertimus ir išnagrinėti vertėjų vartotas raiškos priemones, kad būtų galima nustatyti, kaip perteikiamas originalo stiliaus savitumas. Straipsnyje keliami tokie uždaviniai:

- iširti vertėjų leksikos pasirinkimą, sinonimų vartoseną;
- išanalizuoti originalo kalbos vaizdingumo išlaikymą;
- išnagrinėti deminutyvų vedinių reikšmių supratimą ir perteikimą ispanų kalba.

To paties teksto vertimų lyginimas yra tinkamas būdas analizuoti vertimo problemas. K. Ambrasas-Sasnava apie V. Petrausko straipsnius rašė, kad

„sugretinęs tris Stendalio romano „Raudona ir juoda“ vertimus, autorius parodo, kaip kartais pajusti originalo dvasią, rasti tikrąjį interpretavimo raktą gali trukdyti ne tiksliai klaidinga konstrukcija, idioma ar frazė, bet netgi mažybinių daiktavardžio forma ar netikęs sinonimas“ (Ambrasas-Sasnava, 1980, p. 76).

Lietuvių grožinės literatūros vertimų į ispanų kalbą yra nedaug, verstinių tekstų skaitytojų skaičius nedidelis, o vertimus nagrinėjančių studijų – dar mažiau. Galima minėti A. Šimėnienės bakalauro darbą „A. B. Ciplijauskaitės lietuvių poezijos vertimai į ispanų kalbą“ (Lietuvių filologijos ir užsienio (ispanų) kalbos specialybės/ VU Filologijos fakultetas; darbo vadovė V. Daujotytė-Pakerienė. – V., 2009), šio straipsnio autorės gretinamosios gramatikos pobūdžio analizę (Caro, 2008). Padidėjus susidomėjimui ispanų kalba ir kultūra, šie tyrinėjimai tampa aktualūs, gali padėti nagrinėti kalbines problemas, prisidėti prie būsimų vertimų kokybės. Pagaliau, tikimasi, kad daugiau skaitytojų sužinos apie vertimus į ispanų kalbą, atsiras daugiau vertėjų, norinčių ir galinčių versti grožinės literatūros tekstus į ispanų kalbą.

Vertimams lyginti buvo naudotasi 22 romano „*Dievų miškas*“ skyriais ir jų vertimais į ispanų kalbą. Jie sudaro tiriamąją medžiagą. Atliekant tyrimą taikomi aprašomasis, gretinamosios vertimo ir lingvistinės analizės metodai. Straipsnyje cituojant pavyzdžius pirmiausiai bus pateikiamas originalo tekstas, pirmojo ir antrojo vertimo pavyzdys, po kiekvienos citatos nurodomas puslapio numeris.

Leksikos priemonių parinkimas

Vertimo teoretikas ir praktikas S. Bartolotta, nagrinėjęs vertimo procesą ir leksikos pasirinkimo svarbą, teigia, kad vertimo uždavinys ir esmė yra įveikti kultūrinę prarają tarp dviejų kalbų, tarp dviejų pasaulių, išsireiškiančių skirtingais kodais (Bartolotta, 2009, p.49). Jis taip pat pabrėžia, kad vertėjui būtina išeiti iš savo kalbinės pasaulėjautos, kad būtų įmanoma suprasti originalo kalbos žodžių niuansus, juos tinkamai perteikti. Šitaip vertėjas prisideda prie savo kalbos semantikos turinimo. Prof. B. Ciplijauskaitė, daugiausia išvertusi lietuvių meninių tekstų į ispanų kalbą, rašydama apie poezijos vertimą teigia, kad „geras vertimas prisideda prie žodžio ir kalbos praturtinimo sąlytyje su kitoje kalboje slypinčiais niuansais“ (Ciplijauskaitė, 2009, p.115). Ji pritaria filosofui M. Merleau-Ponty, kuris, nuodugnai studijavęs meno kūrinio fenomenologiją, perspėja, kad „vertėjas privalo įsikverbtį į patį giliausiąjį teksto branduolį, o ne stebėti akiai – ar ausiai pateikiamą efektą“ (Ciplijauskaitė, 2009, p.114). Bartolotta taip pat aiškina, kad vertėjas turėtų vengti pagundos versti tik pavienius žodžius, nes žodis gyvena sakinyje, ir tiktai sakinyje galima kalbėti apie semantinius ekvivalentus (Bartolotta, 2009, p.52). Vertėjas nuolat turi įveikti dviejų kalbų formalius skirtumus. Įveikdamas šiuos sunkumus, jis kuria vertėjo kalbą. Vertimo procese stiliaus interpretacija yra lemiamą, suteikia vertėjui galimybę perteikti kitą kultūrinę aplinką vertimo kalba. Didžiausius sunkumus kelia ne kalbos supratimas, o originalo interpretacija.

Pirmajame ir antrajame „*Dievų miško*“ vertime pasitaiko nemažai leksikos vertimo skirtumų. 2008 metų vertimo vertėjai stengiasi priartinti tekstą prie Argentinos ispanų kalbių kalbos ir tai turi įtakos vertimo teksto leksikos parinkimui. Abiejuose vertimuose pasitaiko lietuvių žodžių reikšmės neišvengiamų praradimų (pvz. *Capo – kapas, kapotil/ kapo padėjėjas – puskapis* reikšmės neįmanoma išversti į ispanų kalbą išlaikant lietuvių kalbos niuansus) (p.31). Rasta ir leksikos vertimo netikslumo atvejų. Tačiau jų yra nedaug ir dažniausia pasitaiko antrajame vertime. Pavyzdžiui, žodis *naujokai* (p.39, 65) kelis kartus tinkamai išverstas *novatos* (p.42, 70) pirmajame vertime. Antrajame – verčiamas *nuevos* (liet. *nauji*) (p.45, 72). *Amžina plunksna* (LKŽ, *automatinis plunksnakotis*) (p.41) pirmasis vertėjas perteikia *pluma fuente* (liet. *plunksnakotis*) (p.44), antras – *pluma de siempre* (liet. *visados plunksna*, pažodinis vertimas) (p.47). Tie leksikos vertimo praradimai, netikslumai arba neišvengiami generalizacijos atvejai ne taip kenkia verstinio teksto stiliui kaip kiti praradimai. Šio straipsnio autorės manymu, antrajame vertime per dažnai atsisakoma kai kurių žodžių niuansų, daug kur pasirenkamas neutralusis arba bendresnis žodis, arba nepakankamai atsižvelgiama į žodžio leksinę aplinką.

Pastebėta, kad pirmojo vertimo autorius renkasi **semantiškai tinkamesnius ispanų kalbos leksinius vienetus**. Pateikiami keli pavyzdžiai.

mes jau išmokome vietoje sprando čiužinį pakišti. (p.19)
...suspėjęs gauti su lazda per galvą ir dabar ją drauge su manimi kišdamas po čiužiniu. (p.21)

...nos las ingeniamos para cubrirnos el pescuezo. (p.20)
...recibió un garrotazo en la cabeza y ahora junto conmigo se guarecía debajo del jergón. (p.22)

Aprendimos a ponernos el colchón sobre la nuca (p.23).
...había recibido un golpe de garrote sobre la cabeza y ahora la escondía junto a mí bajo el colchón. (p.25)

Antrajame vertime pasirinktas **colchón** yra neutralus žodis, neturintis konotacijos, tik labiau primena patogią lovą negu lagerio gultą. Šiame kontekste labiau tinka **jergón**, žymintis čiužinį, paprastai dedamą tiesiai ant grindų, ne ant lovos. **Jergón** reiškia minkštą, lengvą čiužinį, kurį galima „kišti vietoje sprando“. Panašus ir žodžio **buterbrodai** vertimas:

Kalėjimo valdžia mum buvo davusi kelionei po kelis buterbrodus, dailiai į švarų vaškinį popierių suvyniotus. (p.16)

La administración de la cárcel nos proporcionó para el viaje emparedados higiénicamente envueltos en papel encerado. (p.18)

La administración de la cárcel nos dio unos sándwiches para el viaje, cuidadosamente empaquetados en limpio papel manteca. (p.21)

Abu pasirinkti žodžiai reiškia **sumuštinį**. Nors anglicizmas **sándwich** mūsų dienomis yra plačiai vartojamas tiek Ispanijoje, tiek Lotynų Amerikoje, šiame kontekste laikytinas vengtinu. Aptartinas ir tiriamajoje medžiagoje rastas veiksmažodžio „važiuojame“ vertimas:

Važiuojame... (p.10)

De viaje... (liet. *leidžiame į kelionę*). (p.11)

Vamos... (p.14)

Veiksmažodis **vamos** gali reikšti „eime“, todėl vertimas nėra tikslus, gali klaidinti. Kadangi „**Važiuojame...**“ yra skyriaus pavadinimas, todėl labai svarbu perteikti jo prasmę. **De viaje** aiškiau rodo skaitytojams, kad ruošiamasi kelionei traukiniu.

Pirmajame vertime taip pat **tiksliu perteikiamos konotacinės reikšmės, implikuojami prasminiai niuansai**. Nagrinėjant tiriamąją medžiagą aptiktas ne vienas leksikos pavyzdys, kurį versdami antrojo vertimo vertėjai neatsižvelgia į žodžių perkeltinę reikšmę, supaprastina vertimo kalbą, vertimo tekstas praranda nemažai atspalvių ir niuansų.

Gyveno čionai patys nuobodžiausi žmonės Europoje. ...paskendę šiokiadieninėje dvasios menkystoje. (p.3)

sumidos en su cotidiana fatuidad espiritual. (p.3)

hundidos en la cotidiana miseria del espíritu. (p.7)

Prisirinkau tokių knygų –.... Skęstu jose. (p.11)

Reuní una pila de libros... Me enfrasqué en ellos. (p.12)

He juntado libros... me ahogo en ellos. (p.15)

Žodžiai **sumidos**, **enfrasqué** ir **hundidos** tinkamai perteikia **skęsti** perkeltinę prasmę. Tačiau **ahogo** veiksmažodis dažniausia reiškia skendimą vandenyje arba uždusimą, gali turėti ir pelketinę reikšmę, bet nevartojamas šiam kontekste.

Vokiečiai, jaunimo šaukėjai, sėdi pažaliavę. (p.10)

Los reclutadores alemanes palidecen de ira. (liet. *išbalę iš pasiutimo*) (p.11)

Los reclutadores de la juventud alemana están irritados (liet. yra supykę, pasiūtę). (p.14)

Pirmajame vertime išlaikoma veido atspalvio reiškmė, antrame lieka tiktai pasiutimo prasmė.

J. Dijoko vertime yra mažiau praradimų ir todėl, kad stengiasi **vartoti stilistiškai tinkamesnius, artimesnius originalui leksinius vienetus**. Tai rodo vertimo pavyzdžiai:

Jaunimas traukia. (p.10)

Los jóvenes entonan (liet. traukia, užveda dainą). (p.11)

La juventud canta (liet. dainuoja). (p.14)

Zauteris darbuojas su vėzdu. (p.67)

Sauter dale que dale (idioma, reiškianti veiksmo kartojimą, smarkumą) *con el garrote*. (p.72)

Sauter trabaja (liet. dirba) *con la cachiporra*. (p.75)

Toks baisus tasai numirėlis, pamėlynavęs, pajuodęs. (p.52)

El difunto es horrible: morado, renegrido. (p.57)

Qué horroroso es este muerto; se ha puesto azul, negro (liet. pasidarė mėlynas, juodas). (p.59)

Morado ir **renegrido** geriau perteikia originalo dalyvių reikšmę.

Jeigu senis kalinys muša naujoką, senis valdžios akyse buvo jau (...), „susipratęs“. (p.33)

Si un antiguo presidiario golpea a un novato, en opinión de las autoridades se considera “entrado en razón” (idioma, liet. susiprasti). (p.35)

Cuando un preso viejo le pegaba a uno nuevo, el primero aparecía ante los ojos de las autoridades (...), “parecía haber comprendido” (liet. supratęs). (p.38)

Apie gydymo reikalą nieko neišmanė. (p.86)

En cuestiones de medicina no tenía la menor idea (liet. nė žalio supratimo neturėjo). (p.92)

Aunque no supiera (liet. mokėti) *nada sobre medicina*. (p.98)

Užmušiąs jis Frančą, tą niekšą, paskersijąs. Jo žarnas šunims atiduosiąs. (p.35)

Promete matar a ese Fraz, a ese granuja (liet. niekšas), *degollarlo* (liet. pjauti, galvą kirsti) *como a un puerco y tirarles las tripas* (liet. žarnos) *a los perros*. (p.37)

Matará a palos a Franz, ese bueno para nada (aiškinamasis vertimas, liet. niekam tikęs), *lo matará* (liet. žudys) *como a un cerdo. Tírará a los perros sus entrañas* (liet. įščios). (p.40)

Antrame vertime pasirinkti žodžiai labai sušvelnina originalo stilių. Čia ir kitose vietose, pirmasis vertėjas kaip įmanoma renkasi žodžius, labiau pabrėžiančius gyvulišką elgėsi:

Ištempėme kaklus kaip žąsinai. (p.24)

Estiramos los pescuezos (liet. gyvūno arba žmogaus kaklas) *como gansos*. (p.26)

Estiramos los cuellos (liet. kaklas) *como gansos*. (p.29)

Labai tinkamai pasirinktas žodis **pescuezo**, dažniau vartojamas apie gyvūno kaklą, jis yra vaizdingesnis, tikslesnis žodis šiame kontekste, nes žmogaus veiksmas lyginamas su gyvūno. Galima pateikti dar vieną pavyzdį:

...vožia letena jam per žandą. (p.89)

..le asienta un zarpazo (liet. smūgis su letena) *por la quijada* (liet. gyvulio žandas). (p.96)

...le pega en las mejillas (liet. žmogaus skruostas, žandas) *con sus manazas* (liet. didelės rankos). (p.102)

Pirmajame vertime žodžio **letena** reikšmė lieka. Tuo tarpu antrame vertime pasirinkti neutralesni žodžiai.

Kam kokios sagelės kur trūko – tą varė tuojau į prausyklą ir tenai iškilmingai velykų proga po dešimtį lazdų į uodegą šutino. Kitas besagis dar bandė aiškintis. (p.101)

Al que le faltaba un solo botoncito, a ese lo llevaban al lavatorio y en ocasión de las fiestas ceremonialmente le daban diez garrotazos por el traste. Alguno que otro de los desbotonados trataba de justificarse. (p.109)

Al que algo le faltaba, era enviado inmediatamente a las duchas, y le zurraban solemnemente, por Pascuas, diez veces el culo con un palo. Uno que no tenía botones (liet., vienas, kuris sagų neturėjo, aiškinamasis vertimas) *intentó justificarse*. (p.115)

Desbotonados reiškia „be sagų“, neįprastas darinys, vertėjo labai tinkamai pasirinktas pagal **besagis** pavyzdį.

Cituoti pavyzdžiai rodo, kad daug kur pirmajame vertime renkama specifiškesnė, tinkamesnė, geriau originalo teksto niuansus perteikianti žodį. Tinkamai parenkami ir **sinonimai**. Pirmojo vertimo vertėjas J. Dijokas vengia tų pačių žodžių kartojimo, ieško sinonimų. Pateiksime kelis pavyzdžius, kuriuose aiškiai matyti vertėjo atidumas kalbai:

Kambariukas nedidokas, trijų aukštų lovų, bet kiekvienas turi jau savo atskirą guolį. (p.110)

La pieza no era grande, las literas también de tres pisos, pero cada uno tenía su lecho. (p.118)

La sala es chica, las mismas camas de madera de tres pisos, pero cada uno tiene su propia cama. (p.124)

Pirmasis vertėjas ne tik gerai verčia **guolis** (liet. **lecho**), bet taip pat atsižvelgia į tai, kad aprašomos lovos yra su aukštais, todėl ir vartoja tinkamą specifinį žodį **litera**. Naujame vertime vertėjai renkasi **cama** (liet. **lova**).

Šis bosas būsiąs vienam reikalui, šis – kitam. (p.19) *didžiulius bosus ar ką tenai..* (p.22) *geriamasis indas* *reikėjo savas turėti. Kas indą turėjo – gėrė kavą, ... Kas neturėjo turintiems pavydėjo*. (p.106)

Esas cubas serán para sus necesidades. (p.21) *Arrastran grandes toneles*. (p.23) *Debías tener tu propio jarro. Quien tenía recipiente bebía café...Y el que no tenía vasija propia envidiaba a los que la tenían*. (pp.114-5)

...este recipiente es para una cosa, y este otro es para la otra cosa. (p.23) *Arrastran grandes recipientes...* (p.26) *tenías que tener tu propio recipiente. El que lo tenía tomaba café... El que no lo tenía, envidiaba a los poseedores*. (p.120)

Bosas pirmajame vertime verčiama **cubas, toneles**, pagal bosų turinį. **Indas** verčiamas **jarro, recipiente** arba **vasija**, atsižvelgus į prasmę, sinonimiškumą, ispanų kalbos realią vartoseną. Antrajame vertime, visi žodžiai verčiami vienodai – **recipiente**. Tai rodo antrojo vertimo vertėjų kūrybiškumo stoką ir iš dalies vertimo teksto leksinį skurdumą. Šiuos teiginius galima pagrįsti ir kitais vertimo pavyzdžiais:

...*daužē ir skaldē* kur tik pagaudami *mušdavo* (p.40). ...*vožia letena jam per žandą* (p.89). ...*kitus – vēl pagaliu patvatys...* (p.62)

...*le daban una tunda* donde quiera que lo encontraban. ...*donde lo veían lo zurraban*. (p.43). ...*le asienta un zarpazo* (liet. *smūgis su letena*) por la quijada. (p.96) a los demás los *calientan* con el garrote. (p.67)

...*le pegaban* y lo maltrataban. ... en todas partes le *pegaban*. (p.46) ...*le pega* en las mejillas con sus manazas. (p.102) ...*los golpean* con palos. (p.69)

Vēl *daužē ir skaldē, mušdavo, vožia, patvatys* skirtingai ir vaizdingai verčiami pirmame variante – *dar una tunda, zurrar, asentar, calentar*. Antrame – tris kartus pavartotas stilistiškai neutralus veiksmožodis *pegar* (liet. *mušti*).

Iš ryto katorgininkai rikiuojasi *būriais*. Pirmieji eina įvairių amatininkų *būreliai*. (p.62)

Después de la revista matinal los presidiarios se alinean en *destacamentos*. Primero van los *grupitos* (išlaikoma deminutyvinė priesaga) de los artesanos. (p.67)

Por la mañana, tras la revisión, se ordena a los trabajadores forzados en *grupos*. Primero van los *grupos* de diversos oficios. (p.69)

Atidumas kalbai taip pat akivaizdus renkant **tinkamas leksinio vieneto sintagmas**.

...*atidavė* ponui dievui *dūšėlę*. (p.105)

...*también entregara* (liet. *atiduoti*) *su alma* a Dios. (p.114)

...*dio* (liet. *duoti*) *su alma* a Dios Nuestro Señor. (p.119)

Nors abi sintagmos atspindi originalo prasmę, šiuo atveju ispaniškai su žodžiu *alma* (liet. *siela*) vartotinas veiksmožodis *entregar*, o ne *dar* (liet. *duoti*, o ne *atiduoti*).

Saugokitės, kad viduriai nesugęstu. (p.23)

Cuiden que no se les descomponga el vientre. (p.26)

Cuiden que el vientre no se estropee. (p.27)

Antras vertimas taip pat yra pažodinis, prie žodžio *vientre* (liet. *viduriai*) veiksmožodžio *estropear* vartoti netinka, tik kalbant apie kokį nors aparatą ar mechanizmą.

Kaip musės rudenį miršta. (p.82) ...*ėmė mirti* it žasiukai pavasarį. (p.84)

Caían como moscas en otoño. (p.89) ...*comenzaron a caer* como gansitos en primavera. (p.90)

Mueren (liet. *miršta*) como las moscas en otoño. (p.94)

...*comenzaron a morir* (liet. *mirti*) como los gansos en primavera. (p.96)

Caer como moscas – idiomą, vaizdingesnis išsireiškimas. Veiksmožodis *caer* (liet. *kristi*) vartojamas su *moscas*, rodo mirties dažnumą, todėl yra geresnis pasirinkimas.

Cha cha cha – skaniai skaniai nusikvatojo Gervinskis. (p.91)

Ja ja ja. Lanzó una estrepitosa risotada Gerwinsky. (p.99)

Ja ja ja. Echó otra deliciosa carcajada Gerwinski. (p.105)

Pirmame variante *skaniai nusikvatoti* verčiama *garsiai nusikvatoti*. Antrame renkama pažodinių vertimų, būdvardis *delicioso* (liet. *skanus, gardus*) ispaniškai nevartojamas

kalbant apie juoką, todėl vertimas netinkamas. Rodos, žodžiai šiuo atveju verčiami atskirai, neatsižvelgus į įprastinę sintagmą, žodžių junglumą.

Prof. B. Ciplijauskaitė tvirtina, kad vertimo darbą

„lydi nuotykių ieškotojo išgyvenimai: nuostaba, sutrikimas, pasi-gėrėjimas kyla iš kiekvieno žodžio, stengiantis sujungti dviejų skirtingų kalbų ritmą ir galimas potekstės“ (Ciplijauskaitė, 2009, p.112).

Išanalizavus abiejų vertimų žodžių pasirinkimą, manytina, kad pirmojo vertėjo žodžių paieška kryptingesnė, jis labiau išigilino į kontekstą, norėdamas kaskart rinktis tinkamesnį, tikslesnį žodį. Stilius geriau in-terpretuojamas, todėl jo verstinis tekstas geriau atspindi au-toriaus kalbos savitumą.

Kalbos vaizdingumo išlaikymas

B. Sruogos tekstuose dažnai vartojami frazeologizmai ir vaizdingi posakiai. „Dievo miško“ vertimo į vokiečių kalbą autorius yra teigęs, kad didžiausias sunkumas verčiant šį kūrinį buvo frazeologizmų perteikimas (Roduneris, 2009). Gerai žinoma, kad įvairūs posakiai, idiomos, suteikia kalbai gyvumo, padeda kurti meninio stiliaus savitumą. Vertėjui ne visada pavyksta rasti jų atitikmenis, bet nereikėtų visai jų atsisakyti, nes dažnai įmanoma rasti panašų posakį, stiliaus priemonę arba kitaip kompensuoti vertimo kalbos sistemos priemonėmis, kad stilius būtų kuo panašesnis į originalą. Pirmojo vertimo vertėjas J. Dijokas, kompensuodamas kai kuriuos vaizdingumo praradimus, neretai sąmoningai renkasi vaizdingą ispanų kalbos posakį ten, kur originalo tekste nėra vaizdingumo:

Visa tai atsitiko labai greitai. (p.79)

Todo esto sucedió en un santiamén (frazeeologizmas). (p.84)

Todo esto sucedió muy rápido (liet. *labai greitai*). (p.87)

Čia jisai buvo savo vietoje – pagal pašaukimą. (p.32)

Aquí se sentía como pez en el agua (liet. *kaip žuvis vandeny*): *era su vocación*. (p.34)

Acá estaba en su elemento (liet. *savo vietoje*), *según su vocación*. (p.37)

Lagerio viršininkas diskusijose su Špeideriu bežiūrint išeidavo iš kantrybės. (p.36)

El jefe de campo se acaloraba discutiendo con Speider hasta que se salía de sus casillas (frazeeologizmas). (p.38)

El jefe del campo perdía la paciencia (liet. *netekdavo kantrybės*) *rápidamente en las discusiones con él*. (p.42)

Darbas buvo čionai nieko sau, nesunkus, pašvilpautinis. (p.105)

Aquí el trabajo era soportable, no cansaba en exceso: coser y cantar (frazeeologizmas, reiškiantis lengvą darbą). (p.113)

El trabajo no era malo aquí, tampoco duro (liet. *darbas neblogas ir nesunkus*). (p.119)

– *Ką dabar griebis?* (p.11)

¿A quién echarán el guante (vaizdingas posakis) *ahora?* (p.12)

¿A quién van a atrapar (liet. *sugauti*)? (p.15)

Pirties darbo komandos buvo turtingos. (p.45)

Los equipos del baño hicieran su agosto (frazeeologizmas, liet. *praturtėti*). (p.45)

¡y las cuadrillas de los baños se volvía ricas! (liet. *tapo turtingos*). (p.48)

Surašinėtojai stačiai pasako, kam tas klausimas reikalingas. (p.58)

Los censores explicaban para qué hacía falta, (...) ponían los puntos sobre las íes (frazeologizmas, reiškiantis „aiškiai pasakyti“). (p.63)

Los que registran explican sin más de qué se trata esta pregunta, para que te enteres adecuadamente (liet., *kad aiškiai suprastum*). (p.65)

Be to, tiriamosios medžiagos analizė rodo, kad versdamas lietuvių kalbos frazeologizmus arba vaizdingus posakius pirmojo vertimo vertėjas dažniau renkasi *analogus* – tą pačią prasmę, bet skirtingą meninį vaizdą turinčius ispanų kalbos frazeologizmus. Jo vertime 85 procentai frazeologizmų arba vaizdingų posakių yra tinkamai išversti, išlaikomas vaizdingumas. Tuo tarpu antrojo vertimo vertėjai renkasi *prasminių vertimų*. Jų darbe aptikta nemažai stilistiškai neutralizuotų lietuvių kalbos frazeologizmų, jame tiksliai 37 procentai frazeologizmų vaizdingai išversti. Pateikiami keli pavyzdžiai.

...senuosius velnius į karcerį susodino, patys užimdami jų vietas – prie dubens ir prie stuomens. (p.9)

...encerraron a los viejos diablos en las celdas y ocuparon sus puestos junto al brasero y la artesa (frazeologizmas). (p.10)

...pusieron a los diablos en celdas de castigo y tomaron ellos mismos su lugar en toda su extensión (aiškinamasis, nevaizdingas vertimas). (p.13)

Franco nėra. Nė pėdsako nėra. Dingo kaip sliėkas šuliny. (p.35)

Franz no estaba. Ni huellas dejó. Despareció como alma que se lleva el diablo (tinkamas, vaizdingas frazeologizmas). (p.37)

Franz no está. Ni huellas de él. Desaparecido como una lombriz en un pozo (pažodinis vertimas). (p.40)

Nubliaudavo per tris kiemus. (p.85)

Bramaba a mandíbula batiente (netinkamas frazeologizmas, reiškiantis veiksmo intensyvumą, smarkumą, bet paprastai vartojamas apie juoką). (p.91)

Gritaba tanto que su voz atravesaba los tres patios (visiškai pažodinis, liet. *per tuos tris kiemus nukeliavo jo balsas*). (p.97)

Duos jis man garo. (p.103)

Me obligará a pasarlas negras (frazeologizmas). (p.111)

Ahora me va a ir mal (prasmis vertimas, liet. *man blogai seksis*). (p.117)

Čionai visiškai nėra utėlių – nė vienos, nė pauostyti! (p.108)

Aquí no había piojos, ni para muestra (frazeologizmas). (p.116)

No hay piojos, ni uno se puede oler (pažodinis vertimas – *ni vienos negalima pauostyti*). (p.122)

Ten kur lietuvių autorius siekia įvairiomis priemonėmis reikšti veiksmo intensyvumą (pvz. su būdiniu, kartu vartodamas sinoniminius veiksmožodžius arba kartodamas tą patį veiksmožodį), pirmojo vertimo vertėjas bando veiksmo intensyvumą reikšti ispanų kalbai būdingomis raiškos

priemonėmis. Antrojo vertimo vertėjai ne visada perteikia minėtas originalo teksto reikšmes ir vaizdingumą.

Čia žmogų nukankindavo, čiułpte iščiułpdavo jo sveikatą, jo jėgas, versdavo jį mirti iš bado. (p.65)

Aquí al hombre lo exterminaban chupándole la savia de la vida (vaizdingas vertimas), *y condenándole a morir de hambre.* (p.70)

Entre nosotros te torturaban hasta la muerte, te chupaban la salud (liet., *iščiułpdavo sveikatą*), *las fuerzas, te condenaban a morir de hambre.* (p.72)

Ir vis dėlto jų darbas – visiškai geras, jie gi juda kruta. (p.68)

Lo que importaba era que no permaneciesen de brazos cruzados (frazeologizmas). (p.73)

Su trabajo es muy bueno, ¡pues no se quedan quietos! (liet. *nesustoja*). (p.76)

Mano draugai, liķė bloke, dirba pluša. (p.88)

Mis amigos, que quedaron en el bloque, trabajaban a reventar (frazeologizmas, reiškiantis darbo smarkumą). (p.95)

Mis amigos, que habían quedado en el bloque, trabajaban, se afanaban (sinonimai). (p.101)

...niekas manęs nemuša, niekas nekolioja, miegu sau ir miegu! (p.88)

...nadie me pega, nadie me insulta. ¡Duermo a pierna suelta! (frazeologizmas, reiškiantis saldų miegą). (p.95)

...nadie me golpea, nadie me insulta; duermo y duermo. (liet. *miegu ir miegu*). (p.101)

Pirmajame vertime sąmoningai siekiama išlaikyti originalo kalbos vaizdingumą. Kartais vartotas posakis arba frazeologizmas ne visai tinka pagal kontekstą, tačiau kalbą daro turtingesnę, labiau atspindinčią B. Sruogos kalbos stilistines ypatybes.

Deminutyvinių vedinių vertimas

Lietuvių kalba pasižymi dideliu deminutyvų gausumu ir jų darybos įvairumu (Macienė, 2005). Deminutyvai atlieka labai įvairias funkcijas, viena iš jų – estetinė. Daiktavardžio deminutyvas padeda išvengti to paties žodžio nemotyvuoto kartojimo. Dažnai deminutyvai vartojami norint ką nors sumenkinti ar ironizuoti.

„Lietuvių kalbos deminutyvai ir kalbininkams, ir literatūrologams pirmiausi patrauklūs savo emociniais atspalviais. ... K. Župerka kelia klausimą, ar deminutyvai – viena iš lietuvių kalbos raiškos dominančių – atspindi ypatingą lietuvių kalbos ir atitinkamai lietuvių būdo meilumą, švelnumą.“

„Gausus deminutyvų vartojimas yra viena iš priešasčių, dėl kurių galima kalbėti apie kalbos raiškos švelnumą, lyrizmą kaip vieną lietuvių tautinių bruožų dominantę, (...) turbūt todėl neretai tyrinėtojų darbuose yra užsimenama apie deminutyve glūdintį „sunkiai nusakomą lietuviškumą“ (Ramonaitė)“ (Macienė, 2005, p.15).

Pagal J. Macienę, „deminutyvų gausumas, emociingumas, lietuviškumas yra tos ypatybės, kurios ypač daug sunkumą kelia vertėjams“ (Macienė, 2005, p.16). „Dievų miške“ itin dažnai vartojami vardažodžiai su deminutyvinėmis priesagomis. Priesagos -elis, -ė (arba -ėlis, -ėlė) vediniai gali

pabrėžti kalbamojo dalyko keliamą malonumą, bet taip pat jo menkumą arba didumą (stiprumą, intensyvumą), gausumą, atskleidžia teigiamą arba neigiamą kalbėtojo požiūrį (Ambrazas, 1997, pp.87-90). Ispanų kalboje deminutyvinių priesagų vediniai atlieka mažiau funkcijų, priesagos dažniau rodo mažumą, gali reikšti taip pat meilumą, emocingumą; kitos reikšmės (ironija, menkumas, gausumas, intensyvumas) yra taip pat įmanomos, bet nėra tokios dažnos kaip lietuvių kalboje. Norint atkurti originalo estetinį poveikį, teksto savitumą, svarbu suprasti deminutyvų reikšmes ir rasti tinkamus būdus joms perteikti, nes dažnai ispanų kalboje panašiose kalbinėse situacijose deminutyvų vartojimas neįmanomas.

Pateiksime kelis pavyzdžius, kurių vertimuose į ispanų kalbą išnyko deminutyvais reiškiamą ironiją, gailestis ir kt. Tokį vertimo sprendimą kartais lėmė vertimo teksto natūralumo siekis, ispanų kalbos realios vartosenos, normos paisymas. Tad kai kurių deminutyvų vertimo semantiniai nuostoliai buvo neišvengiami. Romano pirmose eilutėse, kuriose aprašomas Dievų miškas, gausios deminutyvinės formos:

Liūnai, kemsynai, kalneliai. Ant kalnelių, kažkieno galios supiltų iš balto smėlio, – pušaitės (...). Pakalnėse – berželiai, tokie paliegę, tokie nuskurdę, tarytum saulaitės malonės užmiršti našlaičiai našlaitėliai. Antkalnėse ir pašlaitėse – vaivoriai, mėlynės, bruknės susipynė susiaudę į sultingą žalią kilimą, išmargintą uogelėmis. (p.3)

Ciénagas, montículos, musgos... Sobre las colinas, adonde milagrosas fuerzas llevaron blanca arena, se yerguen altos y esbeltos pinos (...) En las cañadas, como huérfanos desamparados, abedules lánguidos vegetan sin vigor ni frescura, olvidados por la tibia bondad del sol. En las laderas, mirtillos y airelas entretejidos forman una alfombra verde salpicada de bayas. (p.3)

Antrame vertime nėra nė vienos deminutyvinės priesagos. J. Dijokas vartoja tiksliai vieną leksikalizuotą deminutyvinę formą (**montículos**, liet. *kalneliai*), o dar dviejų deminutyvinių veidinių reikšmes bando kompensuoti būdvardžiais, vardažodžiams suteikiančiais papildomą prasmę: prie **huérfanos** (liet. *našlaičiai*) prideda **desamparados** (liet. *apleisti*), prie **bondad del sol** (liet. *saulės malonės*) – **tibia** (liet. *maloniai šilta*). Panašus pavyzdys yra

Ši vietelė prisiglaudė šiaurės jūros pakrantėje. (p.3)

Este desolado paraje se halla recostado en las orillas del mar báltico. (p.3)

Este sitio (liet. vieta) encontró abrigo a la orilla del mar báltico. (p.7)

Bandydamas perteikti deminutyvo reikšmę, pirmasis vertėjas **vietelę** verčia kartu vartodamas ir būdvardį **desolado** (liet. *apleistas, vienišas, nuliūdęs*).

Kitoje vietoje tinkamai suprasta ir perteikiama priesagos – **élis** menkinamoji, ironijos reikšmė, šįkart deminutyvinės priesagos praradimas kompensuojamas menkinamuoju būdvardžiu.

Žiūrime, kas gi čia dabar bus? Argi jis, šėtonėlis mieliasias, mus velykom be kelnų paliks. (p.100) *Quedamos a la espera de lo que sucedería. No querrá ese maldito demonio*

(liet. *prakeiktas velnias*) *dejarnos sin pantalones para la Pascua.* (p.107)

Veremos qué sucede ahora. Este diablo (liet. velnias) no nos dejará sin pantalones para Pascuas. (p.114)

...po tą Dievų mišką klampinėjo tiktai uogautojos moterėlės. (p.4)

...en el bosque de los Dioses sólo podían verse mujeres (liet. moterys) que recogían bayas. (p.3)

...en este bosque de los Dioses se veía a ancianas (liet. senės) juntando bayas. (p.8)

..., – bene visą naktelę bus pravargęs? ...per naktelę su konjaku prasimeilinės. (p.12)

...prasideda naktelė. (p.48)

Naktelė visais atvejais versta **noche** (liet. *naktis*) (p.14, 52) (p.16, 55).

Dušelių aprasymas (p.58). *Atidavė ponui dievui dūšelę* (p.105). Abiejuose vertimuose lieka **almas** (liet. *siela*). (p.62, 104; p.65, 119)

Ar nesi koks girtuoklėlis – ir su alučiu kokie tavo santykiai? Pypkelę gerokai trauki? (p.58)

...alcohólico (liet. alkoholikas)... Si se agrada la cerveza (liet. alus) o eras fumador (liet. rukorius) empedernido. (p.63)

...alcohólico. ¿Tu relación con las cervezas (liet. alus)? ¿fumas pipa (liet. pypkė) a menudo? (p.65)

...tuoj su kaimynu užsirūkėme tą puselę. (p.106)

nos la (liet. ją) fumamos. (p.114)

Tomamos con el vecino esta mitad (liet. pusė). (p.120)

...dar bandyti žemelės jungą tempti. (p.98)

...arrastrar el yugo en esta tierra (liet. šia žemė). (p.106)

...arrastrar el yugo de la tierra (liet. žemė). (p.112)

...kad vardas tojo lenkelio būtų palaimintas per amžius. (p.101) *Lenkelis* abiejuose vertimuose verstas **polaco** (liet. *lenkas*), (p.109) (p.115)

Kambariukas nedidokas. (p.110)

La pieza no era grande (liet. kambarys nebuvo didelis). (p.118)

La sala es chica (liet. kambarys mažas). (p.124)

Kai kuriuose sakiniuose būtų buvę galima kompensuoti deminutyvo reikšmės praradimą vartojant būdvardžius arba kitas priemones. Kai kur nereikėjo atisakyti deminutyvo vartosenos. Pvz., *naktelė* galima versti *nochecita*, su ispanų kalbos deminutyvine priesaga. *Puselė* reikėtų išversti deminutyvu (*ese medio cigarrito*), nes pagal kontekstą, suprantama, kad pusė cigaretės kelia daug malonumo. Tačiau *lenkelio* nebūtų galima į ispanų kalbą versti deminutyvo dariniu, bet to žodžio maloninę reikšmę galima nusakyti papildomais leksikos vienetais, pavyzdžiui, epitetu.

Kitose teksto vietose vertėjai stengėsi perteikti deminutyvų reikšmes. Antrajame kūrinyje vertime kur kas dažniau atisakyta deminutyvų nei pirmajame.

Labai geros širdies buvo žmogelis. (p.38)

*De muy buen corazón era el **hombrecillo** (-illo – dem. priesaga). (p.41)*

*Era un **hombre** (liet. žmogus) de un gran corazón. (p.44)*

*...buvo pristatytas **vokietukas** Zauteris. (p.66)*

*...nos designaron al **alemancillo** (-illo – dem. priesaga) Sauter. (p.71)*

*...nos fue asignado el **alemán** (liet. vokietis) Sauter. (p.74)*

Ispanų kalbos deminutyvinė priesaga **-illo** nevartojama su **alemán**. Būtų geriau vartoti menkinamą būdvardį, atsižvelgus į kontekstą.

*Ir taip – per visa kiaurą **dienelę**, per dvylika valandų. (p.69)*

*Y así, durante **todo el santo día**, durante doce horas. (p.74)*
(deminutyvo intensyvumo reikšmė gerai išversta frazeologizmu)

*Y así el **día entero** (liet. kiaurą dieną), doce horas. (p.77)*

*Už tokį darbą taip pat kokia **plutelė** tekdavo. (p.88)*

*Recibía algún **trocito** de pan. (p.95)* (Išlaikoma deminutyvinė priesaga, reiškianti malonumą.)

*Por estos trabajos recibía también alguna **corteza** (liet. pluta) de pan. (p.101)*

*Du šimtu žmonių guli it **muselės** nukeipusios. (p.20)*

*Doscientos hombres yacen cual **mosquitas** (liet. muselės) muertas. (p.21)*

*Doscientos hombres yacen como **moscas** (liet. musės) medio muertas. (p.24)*

*...buvo toksai **pusbernėlis** kokios 17-18-kos metų. (p.106)*

*...había un **jovenzuelo** de unos 17-18 años. (p.114)*

*...había un **jovencito** de diecisiete o dieciocho años. (p.121)*
Abiejuose atvejuose išlaikoma deminutyvinė priesaga.

Galima pateikti ir deminutyvo nemotyvuoto reikšmės praradimo pavyzdžius.

*Mūsų barakas prigužėjo **pilnas pilnutėlis** žmonių. (p.47)*

*La gente se agolpó en la barraca, **llenándose de bote en bote**. (p.51)*

Nuestra barraca se llenó de gente. (p.54)

Pilnas pilnutėlis intensyvuvo, gausumo reikšmė yra prarasta antrajame vertime. Pirmasis vertėjas perteikia būdvardžiu nusakomą intensyvumą vartodamas **de bote en bote**. Antrasis variantas (liet. *mūsų barakas prisipildė žmonių*) neatspindi originalo prasmės niuansų. Šioje kalbinėje situacijoje ispaniškai būtų galima vartoti deminutyvą (**llenita**, liet. **pilnutėlė**) arba kitą būdvardį, kuris parodytų, kad barakas ne tik „pilnas“.

*Neina, bet slenka. **Pamažu pamažėli**. (p.63)*

*No caminan, sino que se deslizan. **Muy, pero muy lentamente** (liet. labai labai lėtai). (p.68)*

*No caminan, se arrastran. **Muy lentamente** (liet. labai lėtai). (p.70)*

Čia taip pat nereikėjo atsisakyti deminutyvinių priesagų, nes yra galimybė vartoti deminutyvinę formą **muy poquito a poco** arba **pasito a paso**.

Aptikti trys semantinės kompensacijos pavyzdžiai, kai pirmasis vertėjas tinkamai vartoja deminutyvą ten, kur jų net nėra originale:

*Aş **dar gyvas**. (p.23)*

***Vivito y coleando** (frazeologizmas su deminutyvo vediniu). (p.25)*

*Yo mismo aún estoy **vivo** (liet. gyvas). (p.27)*

*Nesualdo savo pašėpiamos **šypsenos**. (p.68)*

*Se acerca sin ocultar su **sonrisita** irónica. (p.74)*

*Sin poder dominar su **sonrisa** (liet. šypseną) burlona. (p.77)*

*...į senatvę baisiai norėtųsi **kavos** siurbtelbti. (p.107)*

*...por mi edad me caería bien saborear un **cafecito** (liet. kavutė). (p.115)*

*...digo que con los años vienen cada vez más ganas de sorber **café** (liet. kava). (p.121)*

Sonrisita (-ita – dem. priesaga) stiprina ironijos reikšmę, o **vivito y coleando** (-ito – dem. priesaga) yra frazeologizmas. **Cafecito** mažiškinė forma rodo vertinimą, maloniai nusako daiktą, ir vartojamas tam, kad būtų galima nusakyti „labai norėti“ reikšmę. Vertėjas supranta, kad deminutyvo vartojimas yra stilistiškai reikšmingas, todėl bando kompensuoti kitus semantinius teksto nuostolius.

Vertėjo pastangos kiek įmanoma labiau išlaikyti deminutyvinių priesagų reikšmės vertimo tekste primena J. Ortega y Gasset idealaus vertėjo „išėjimą“ iš savo kalbos į kitas kalbas, kad vertinėje kalboje atsispindėtų ir svetimos kalbos struktūros, jos savitumas. Tik tuo atveju, ispanų mąstytojo manymu, vertėjas suteikia galimybę skaitytojams per kalbą susipažinti su kita pasaulėjauta, kad jis galėtų, kad ir trumpam, išėiti iš savęs, mąstyti kaip kitatautis (Vega, 2004, pp.331-332). Rodos, kaip tik vertėjas J. Dijokas siekia priartinti skaitytoją prie B. Sruogos kūrinio „nenusakomo lietuviškumo“. Kai vertėjas stengiasi įveikti kalbų formalius skirtumus ir įsikverbia į originalo kalbos branduolį, geriau interpretuojamas stilius ir verstinis tekstas mažiau atitolsta nuo originalo.

Išvados

1. Palyginus abu vertimus, išanalizavus įvairias vertėjų pasirinktas raiškos priemones, galima daryti išvadą, kad pirmajame vertime labiau atsižvelgta į autoriaus stilių, pasistengta suprasti autoriaus kalbos priemonių parinkimo tikslingumą, įvairiais būdais kompensuoti neišvengiamus praradimus.
2. Abiejuose vertimuose apitakta neišvengiamo žodžių reikšmių praradimo atvejų, leksikos vertimo netikslumų, tačiau jų skaičius nėra labai reikšmingas verstinio teksto stiliui.
3. 1986 m. vertime akivaizdžios vertėjo pastangos kruopščiai ieškoti tinkamesnio žodžio, perteikti kiekvieną autoriaus pasirinkto žodžio niuansą, siekti kuo tiksliau atkurti originalo vaizdingumą, atsižvelgti į leksinį kontekstą. Įdėtos nemažos vertėjo pastangos prisideda prie vertimo kokybės, leidžia atkurti originalo kalbos meninio teksto stilių vertimo kalba.

4. Pirmajame vertime lietuvių kalbos frazeologizmai ir vaizdingi posakiai daugiau versti ne *kalbiniais ekvivalentais*, o ispanų kalbos *analogais*. Antrajame vertime frazeologizmai versti *prasminiu vertimu*, jame vaizdingumas dažniau yra neutralizuotas.
5. Deminutyvų vedinių vertimas gerai rodo kaip vertėjai supranta originalo kalbą. Abiejuose vertimuose pasitaiko deminutyvinių priesagų reikšmių praradimų, kartais ir nemotyvuotų. Tačiau ten, kur stengtasi kiek įmanoma išlaikyti deminutyvų meilumo, emocingumo, ironijos, menkumo ir kitas reikšmes, arba kompensuoti praradimus, vertimo tekstas labiau atspindi originalo nuotaiką, stilių, „lietuviškumą“.

Literatūra

1. Ambrasas-Sasnavas, K., 1980. *Lietuvių vertimo teorijos užuomazgos. Meninio vertimo problemos*. Vilnius: Vaga.
2. Ambrasas, V. ir kt., 1997. *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
3. Bartolotta, S., 2009. *Proceso de traducción y selección léxica. Léxico español actual*. Venecija: Libreria Editrice Cafoscarina, pp.49-57.
4. Caro Dugo, C., 2008. Veiksmazodžio laiko kategorijos problema verčiant iš ispanų kalbos į lietuvių kalbą ir iš lietuvių kalbos į ispanų kalbą. Būtiųjų laikų semantika. *Kalbų studijos*, 12, pp.31-35.
5. Ciplijauskaitė, B., 2009. Poezija ir jos vertimas. *Colloquia*, 23, pp.107-116.
6. García Yebra, V., 1997. *Teoría y práctica de la traducción*. Madrid: Gredos.
7. Macienė, J., 2005. *Deminutyvų stilistika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
8. Ortega y Gasset, J., 1947. *Miseria y esplendor de la traducción*. M. A. Vega, 2004. *Textos clásicos de teoría de la traducción*. Madrid: Cátedra.
9. Torre, E., 2001. *Teoría de la traducción literaria*. Madrid: Síntesis.

Šaltiniai

1. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 2000. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
2. *Diccionario de la Lengua Española*, 1992. Real Academia Española.
3. *Lietuvių kalbos žodynas*, 2005. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga per internetą: www.lkz.lt
4. Real Academia Española: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. Prieiga per internetą: <http://www.rae.es>
5. Real Academia Española: Banco de datos (CORDE) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. Prieiga per internetą: <http://www.rae.es>
6. Roduneris, M. *Tarp kalbų ir tarmių. Su Marku Roduneriu kalbasi Austėja Merkevičiūtė. Šiaurės Atėnai, 4-12-09*. Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=967&kas=straipsnis&st_id=17235 [Žiūrėta 2009 m. gruodžio mėn.]
7. Sruoga, B., 1989. *Dievų miškas*. Vilnius: Vaga.
8. Sruoga, B. *El bosque de los dioses*. Vertė J. Dijokas, 1986. Maskva: Raduga.
9. Sruoga, B. *El bosque de los dioses*. Vertė A. Galvosaitė, B. Serigós, 2008. Buenos Aires: Libros de la Araucaria.

Carmen Caro Dugo

Balys Sruoga's "Dievų miškas" Translations into Spanish: Means of Expression

Summary

Balys Sruoga's "Dievų miškas" ("The Forest of the Gods") is the only Lithuanian literary work twice translated into Spanish; the author of the first translation (1986) is J. Dijokas, and the most recent translation (2008) was carried out by A. Galvosaitė and B. Serigós. This is an interesting fact, taking into account that very few Lithuanian works have seen the light in that language. Besides, it allows comparing both translated texts. This article analyzes the means of expressions used in the first 22 chapters of both translations and focuses particularly on the translators' search for appropriate and expressive words, the translation of idioms or specially expressive phrases, and the translation of diminutives, which are much more widely used in Lithuanian than Spanish and are particularly liked by the Lithuanian author as a way of showing irony, compassion and other emotions. In Lithuanian the same diminutive suffix can have different meanings so it is particularly important for translators to take into account the whole lexical context. According to the author of this article, having analyzed the different means of expression used by the translators, it is possible to conclude that the first translator paid more attention to the style of the original text and therefore searched more intensely for the proper stylistic devices; the second translators made a clear effort to render the content of the original, but they more often translated words or expressions without taking the whole context into account, or else used more neutral expressions. That is why, even though in both texts there is a number of inevitable -and evitable- losses, the text translated in 1986 can be considered closer to the original.

Straipsnis įteiktas 2010 01
 Parengtas spaudai 2010 03

Apie autorę

Carmen Caro Dugo, dr., Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto Romanų kalbų katedros lektorė.

Mokslinės veiklos sritys: ispanų kalbos mokymas, lietuvių ir ispanų kalbų gretinamoji gramatika, grožinės literatūros vertimas iš lietuvių kalbos į ispanų kalbą, vertimo aspektai.

Adresas: Vilniaus universitetas, Užsienio kalbų institutas, Romanų kalbų katedra, Universiteto g. 5., 01513 Vilnius

El. paštas: carmen.caro@uki.vu.lt